

В.Є. Виноградова

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ І.І. МЕЧНИКОВА У ДИТЯЧІ ТА ЮНАЦЬКІ РОКИ

Виноградова В.Є. Формування творчих здібностей І.І. Мечникова у дитячі та юнацькі роки. У статті розкриваються етапи розвитку особистості І.І. Мечникова. Розглядаються основні здобутки видатного науковця. За допомогою біографічного методу розкриваються життєві періоди, які вплинули на формування та розвиток його наукового таланту. Проаналізовано вплив оточення на формування особистості І.І. Мечникова у роки дитинства та юності. Приділена увага родині батьків Іллі Ілліча та близького оточення, що безпосередньо впливало на формування світогляду майбутнього науковця. Простежено зв'язки між значущими періодами життя Іллі Ілліча Мечникова та створеними ним науковими працями. Досліджуються фактори, що впливають на формування наукового таланту в умовах звичайного життя І.І. Мечникова.

Ключові слова: творчість, творчі здібності, родина, І.І. Мечников, талант, розвиток, особистість, наукова діяльність.

Виноградова В.Е. Формирование творческих способностей И.И. Мечникова в детские и юношеские годы. В статье раскрываются этапы развития личности И.И. Мечникова. Рассматриваются основные достижения выдающегося ученого. С помощью биографического метода раскрываются жизненные периоды, которые повлияли на формирование и развитие его научного таланта. Проанализировано влияние окружения на формирование личности И.И. Мечникова в годы детства и юности. Уделено внимание семье родителей Ильи Ильича и близкого окружения, которое непосредственно повлияло на формирование мировоззрения будущего ученого. Прослежено связи между значимыми периодами жизни Ильи Ильича Мечникова и созданными им научными трудами. Исследуются факторы, влияющие на формирование научного таланта в условиях обычной жизни И.И. Мечникова.

Ключевые слова: творчество, творческие способности, И.И. Мечников, семья, талант, развитие, личность, научная деятельность.

Постановка проблеми. Сьогодні питанню розвитку талановитої особистості приділяється особлива увага. Це пов'язано з тим, що багато професій відмирає внаслідок науково-технічного прогресу. А в діяльності все більше значення надається творчому підходу та креативності у вирішенні завдань. У психології питання розвитку творчих здібностей та таланту займає особливе місце. Науковці розглядають розвиток творчих здібностей, як розвиток творчого потенціалу особистості. З'ясовано, що системоутворюючим чинником у проблемі розвитку здібностей виступає особистість. Формування особистості відбувається у ранньому віці. Тому актуальним, на наш погляд, є розгляд впливу оточення та психологічних факторів розвитку творчих здібностей особистості. Якщо з'ясувати шляхи формування таланту у визначних діячів науки у часи їх дитинства та юнацтва, то можна визначити, що саме впливало на розвиток їх здібностей. Досліджуючи дитячі роки зростання видатного науковця І.І. Мечникова, ми приділили увагу розвитку його таланту у дитячі та юнацькі роки під впливом близького оточення.

Аналіз останніх публікацій. Наукову спадщину та аспекти життєдіяльності І.І. Мечникова досліджували такі науковці, як: Галушка Р. А., Глазунова Л. І., Гуменюк Г. Б., Іваненко М. О., Зайцева Н. В., Клімова Е. М., Кузьменко Е. В., Кучма І. Ю., Петрюк П. Т., Резнік В. І., Чень І. Б. та інші.

Ще за життя Іллі Ілліча, розпочала писати працю про його життєдіяльність дружина Мечникова О.Н., книга про нього вийшла вже після його смерті у 1926 році. Згодом, за радянських часів життєдіяльність І. І. Мечникова досліджували такі науковці, як: Гайсинович А.Є., Догель В.А., Залкінд С.Я., Могилевский В., Хижняков В.В. та інші. Останні роки наукові праці присвячували такі автори, як: Петрюк П. Т., Кучма І. Ю., Резнік В. І. досліджували біографічні, наукові та психіатричні аспекти життєдіяльності І. І. Мечникова; Галушка Р. А., Кучма І. Ю., Глазунова Л. І. розглядали наукову діяльність І. І. Мечникова за кордоном; Зайцева Н. В. аналізувала його педагогічну діяльність.

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є дослідити основні чинники формування таланту І. І. Мечникова. Для досягнення мети було поставлено такі завдання: проаналізувати вплив членів сім'ї Мечникових на розвиток здібностей Іллі Ілліча, визначити соціально-психологічні та економічні фактори формування та розвитку творчих здібностей у дитячі та юнацькі роки І.І. Мечникова.

Виклад методики і результатів дослідження. Ілля Ілліч Мечников прожив цікаве творче життя. За сімдесят один рік він став основоположником теорії зародкових листків (1871) та одним із засновників еволюційної порівняльної ембріології (1865–1876). Також учений відкрив явище фагоцитозу (1882); розробив на його основі фагоцитарну теорію імунітету (1883) та теорію порівняльної патології. Створив теорію походження багатоклітинних організмів (1886). Учений ввів поняття «*фагоцити*», написав велику кількість робіт з бактеріології, зоології, ембріології, мікробіології, імунології та геронтології. Серед них: «*Вивчення внутрішньоклітинного травлення у безхребетних тварин*», (1883); «*Порівняльна патологія запалення*», (1892); «*Несприйнятливість до інфекційних хвороб*», (1901); «*Етюди про природу людини*», (1903). У дослідях, поставлених на самому собі, науковець довів роль холерного вібріона як збудника азіатської холери. У 1908 році Ілля Ілліч став лауреатом Нобелівської премії за дослідження фагоцитозу. Переоцінити внесок І.І. Мечникова неможливо. За життя він створив вітчизняну школу мікробіологів, імунологів, епідеміологів. Ілля Ілліч був серед науковців, які створювали науково-дослідні інститути по боротьбі з інфекційними захворюваннями. Він став вчителем для лікарів, які спеціалізувалися на лікуванні інфекційних хвороб. Серед них імена таких науковців, як: О.М. Безредка, Д.К. Заболотний, Л.О. Тарасевич, М.Ф. Гамалея, М.Я. Чистович та ін.

Досліджуючи біографічні джерела про І.І. Мечникова проаналізуємо близьке оточення, яке сприяло розвитку його наукового таланту. Мечникови відносяться до дворянського роду, який походить від молдовського боярина та сапфарія (мечника) Юрія Степановича. Він переїхав до Росії у 1711 році з князем Кантеміром, який отримав великий маєток від Петра Першого. Його син прийняв прізвище Мечников. Рід Мечникових внесений у III та VI частини родовідних книг Харківської губернії [9].

Ілля Ілліч Мечников народився 15 травня 1845 р. в селі Іванівка Куп'янського повіту Харківської губернії у дворянській родині. Батько Мечникова - Ілля Іванович був гвардійським офіцером, мав гарну освіту, однак вихованню власних дітей не надавав уваги [5]. Мати Емілія Львівна була доброю, веселою, активною жінкою. Ілля Ілліч

вважав, що він був схожий на матір. Саме вона здебільшого займалась його вихованням. Ілля Ілліч був п'ятою дитиною у сім'ї та проявляв талант з дитячих років. Він був досить активною дитиною, доволі швидко та гостро на все реагував, проявляв імпульсивність та «вибуховість» характеру, в сім'ї його прозвали «містер ртуть».

У 1851 році сім'я переїхала до Харкова. Для родини Мечникових переїзд був визначною подією. В Харкові, де встановився «Панасовський спосіб життя» зі світським елементом, свобода дітей була трохи обмежена. І.І. Мечников, разом зі своїми братами та сестрою, вперше несвідомо відчули, що потрібно рахуватися з інтересами інших людей. Слід відзначити, що це відкриття було не дуже приємним Іллі Мечникову.

Проте, позитивним моментом переїзду до Харкова було те, що світогляд дітей значно розширився. Однією з таких подій, коли їх познайомили з чимось новим, стало відвідування театральної вистави під керуванням Дмитра Івановича, який повів їх до театру. Там І.І. Мечников відкрив для себе світ фантазій. Враження було таке сильне, що він, разом з братами, на другий же день, вирішили представляти п'єсу. Спочатку вони відтворювали побачену п'єсу, а потім, з ініціативи Миколи, стали самі складати нову.

Мати Емілія Львівна мала на Іллю великий вплив. Їхні стосунки були дружні та наповнені довірою протягом всього життя. Вона підтримувала сина у бідь-яких ситуаціях і, зрештою, вплинула на вибір його професії. Ілля Ілліч пригадував маму з великою ніжністю та глибокою вдячністю за ту атмосферу чистоти, порядності, тонкого розуму і доброзичливого ставлення до людей, яка характерна була для сім'ї, і яка, підтримувалася в ній матір'ю.

У вихованні дітей Емілія Львівна керувалась постулатами з Біблії: перш ніж створити світ, Бог створив мудрість. І ця мудрість починається з родини. Саме там, де батьки дбають про розвиток вроджених задатків та здібностей дитини, формують у неї потяг до знань, вміло стимулюють невичерпну дитячу творчість, там дитина зможе реалізувати свій потенціал. Отже, мама Іллі Ілліча всіляко сприяла тому, щоб її молодший син обрав кар'єру науковця.

Для початкової освіти дітям запрошували гувернерів та вчителів. Ілля, його брати та сестра розмовляли французькою та німецькою мовами. Слід відмітити, що мама стала першою людиною, яка вплинула на формування креативного мислення майбутнього вченого. Вона займалася його початковою освітою, підтримувала інтерес свого сина до зовнішнього середовища та давала йому всі можливості для пізнання навколишнього світу. Також однією з ключових фігур, які вплинули на розвиток особистості та наукового інтересу, став студент-медик Лев Ходунов. У 1853 році він готував одного з братів Іллі до вступу в гімназію. Студент швидко відмітив захоплення Мечникова-молодшого до ботаніки. З дитинства І.І. Мечников цікавився природою: вивчав рослини, збирав гербарії, ловив і досліджував комах і риб, читав багато книг з природознавства. Вже у 8 років він захопився біологією. Ілля швидко вивчив місцеву флору і, уявляючи себе вченим, писав твори з ботаніки [17, с. 310]. Це також посприяло й розкриттю іншого таланту – викладанню. Майбутній вчений писав твори з ботаніки, та на отримані гроші умовляв родину слухати його «лекції». Тобто тут ми бачимо, як переплітається розвиток когнітивних процесів, а саме пам'яті, мислення (процеси аналізу, синтезу та формування умовиводів) та звісно наукової творчості (написання творів).

Також вагомий вплив на інтереси Іллі Ілліча мав його старший брат студент-медик Лев. Його цікавило все: і люди, і комахи, і іграшки, і музика, і природа. До того ж він швидко

переключав увагу з одного явища на інше, миттєво зацікавлюючись, але й швидко охолоджуючись. Ця риса зберіглася на все його життя. Він обирав між зоологією й патологією, між геронтологією й філософією. Отже, здібності І.І Мечникова до наукових досліджень проявилися дуже рано.

Суттєво вплинув на життя І.І. Мечникова його дядько, Дмитро Іванович Мечников, завдяки якому відбулися перші яскраві враження в житті майбутнього вченого. Д.І. Мечников допомагав матері Іллі Мечникова управляти господарством та доглядати за дітьми. Своїх дітей Дмитро Іванович не мав, але це не завадило йому культурно розвивати дітей свого старшого брата.

У 1856 році за результатами іспитів Ілля вступив відразу до другого класу, а його брат Микола до третього. Спочатку І.І. Мечников зі своїм братом жили у одного зі своїх колишніх вчителів.

В гімназії в цей час більше уваги приділялось природничим наукам, літературі та історії, мода на іноземні мови поступово зникла. Протягом першого року навчання в гімназії Ілля досить ретельно вивчав всі предмети та потрапив на золоту дошку. Вчителі стали зближуватися з учнями, впливати на їх загальний розвиток. Серед гімназистів виникали гуртки самоосвіти, влаштовувалися недільні школи, займалися соціальними питаннями; зароджувався революційний напрям.

Варто відмітити, що в гімназійні роки, на І.І. Мечникова вплинув його вчитель З.П. Парфьонов. Він підтримував захоплення Іллі історією. Завдяки його впливу І.І. Мечников читав історію цивілізацій Бокля, що на той час дуже хвилювала молодь. Основна думка автора полягає в тому, що людство рухається успіхами позитивного знання. У дуже вразливого гімназиста це викликало ще більше захоплення наукою.

На світогляд І.І. Мечникова також вплинули його однокласники. У третьому класі він потоваришував з Богомолівим. Це спілкування мало вагомий вплив на формування його світогляду. Його однокласник приносив Іллі заборонену літературу, яку йому привозили старші брати з-за кордону. Таким чином І.І. Мечников познайомився з матеріалізмом та різними політичними теоріями. Він читав "Полярну Зірку", "Дзвін" Герцена та інші заборонені видання. Після прочитання цієї літератури, І.І. Мечников почав сумніватися в існування Бога і, поступово, зовсім перестав в нього вірити, незважаючи на те, що в дитинстві, під впливом матері, він був дуже релігійний. Безбожжя, однак, швидше зацікавило його, ніж засмутило. Воно викликало в ньому загальне критичне ставлення. Він став проповідувати атеїзм з властивою йому пристрасністю, так що його прозвали: «бога немає». Це так вплинуло на нього, що він присвятив випускний твір темі "Про значення папської влади в середні століття". За відгуком фахівців, ця робота гімназиста могла скласти честь і студенту історичного факультету [6].

Протягом третього та четвертого класів, Ілля та Микита жили в пансіоні Карла Івановича Шульца, закладі для «вихованих дітей», куди батьки помістили їх для вивчення «мов і хороших манер». Звичаї пансіону були вкрай патріархальні і сором'язливі; їжа - погана, нотації Карла Івановича - нудні, з уроками танців на додачу. Все це викликало у І.І. Мечникова повну огиду, і він твердо вирішив попросити у батьків дозвіл йому з братом оселитися на приватній квартирі. У свій час Ілля відвідував недільні школи і студентські гуртки, проте не був захоплений загальним політичним інтересам. Він відчував, що його справжнім, глибоким покликанням є наука.

У 1858 році Богомолів виїхав з Харкова, і в 5-му класі Ілля зійшовся з іншими товаришами - Зеленським та Масловським. Всі вони гаряче цікавилися наукою і багато читали. Завдяки своїй жвавості і пристрасності, І.І. Мечников грав роль ферменту в новому гуртку. Вирішено було утворити союз, в якому кожен з членів зайнявся б відомою науковою галуззю, з метою всім разом скласти рід нової енциклопедії. Навчаючись у п'ятому класі, Ілля організував у гімназії «Союз науки», члени якого повинні були робити реферативні доповіді на наукові теми. Свою першу наукову роботу він написав у 18 років у статусі студента.

Ілля Мечников вивчав німецьку мову, щоб в оригіналах читати класиків матеріалізму, таких, як: Фіхте, Фейєрбаха, Бюхнера, Молешота. Гімназичне вчення відійшло на задній план, хоча, завдяки своїм здібностям, молодий вчений продовжував бути гарним учнем і вдало здавав іспити. Програма його майбутньої діяльності остаточно визначилася з такого приводу. У той час на книжковий ринок надходило безліч перекладів творів з природознавства. І.І. Мечников намагався прочитати їх всі. Між іншим, він прочитав в російському перекладі твір Брона: "Класи і порядки тваринного світу". На доданих таблицях він вперше побачив світ мікроскопічних організмів: амеб, інфузорій. Цей світ найпростіших живих організмів настільки глибоко вразив його, що він твердо вирішив присвятити себе вивченню нижчих щаблів тваринного світу, проявам життя в її простій формі. Йому тоді було п'ятнадцять років.

При переході в п'ятий клас Ілля та Микола отримали дозвіл оселитися на приватній квартирі. Це дало їм можливість вільніше слідувати своїм особистим інтересам. Поза гімназією Микола проводив час за картами, більярдом та іншими розвагами. Ілля старанно працював, дотримувався розпорядку дня, вчасно просинався та лягав спати. Єдиною його розвагою була музика, яку він пристрасно любив, та розмови на абстрактні теми з товаришами. Для того, щоб мати можливість серйозніше працювати, він вирішив познайомитися з ким-небудь з професорів. У той час в Харківському університеті панували ще консервативні методи викладання. Курс проходили за шаблонними підручниками, без практичних занять. Але І.І. Мечников не знав усього цього і мріяв знайти в лабораторіях заохочення і можливість, нарешті, взятися за справжню наукову роботу. Саме так він і познайомився з лектором Щелковим. Його лекції дуже подобалися молодому вченому. Щелков прийняв його люб'язно і погодився давати йому приватні уроки. Під його керівництвом Ілля Мечников познайомився з основами гістології. Захоплений теорією Вірхова, він прагнув зробити що-небудь самостійно в науковій медицині, мріяв створити, подібно Вірхову, якесь нове загально медичне вчення. Він намагався всіляко розширити свої знання. Разом із Зеленським вони перекладали (з французької мови) «Єдність фізичних» сил Грові. Зацікавившись юнаками, вчитель гімназії Тихонович, який викладав природознавство та хімію, став допомагати їм в цій роботі. Таким чином, перекладам був присвячений весь навчальний рік.

І.І. Мечников намагався користуватися кожною вільною хвилиною для своїх занять. Навіть за «нецікавими» уроками він читав потихеньку наукові книги. За допомогою студентів-медиків Іллі вдалося дістати мікроскоп. Він досліджував інфузорій і уявив, що зробив цікаве відкриття. негайно написав статтю і відправив її в єдиний, що існував тоді в Росії, науковий журнал.

Редактор прийняв статтю та вирішив розмістити її у журналі. Однак, сам І.І. Мечников з'ясував, що зробив помилкові висновки, прийнявши явище регенерації за

розмноження. Він терміново написав до редакції, щоб зупинити друк. На час канікул Щелков позичив Іллі мікроскоп, і він міг у Панасівці добре вивчати місцеву фауну найпростіших.

Перейшовши до сьомого класу, І.І. Мечников прочитав керівництво геології харківського професора Леваковського і з юнацькою самовпевненістю написав на нею рецензію. Це була його перша друкована праця. На той час йому було шістнадцять років. Захоплений успіхами, він послав ще кілька рецензій, але вони не були розміщені.

Ілля досить сильно хотів закінчити гімназію із золотою медаллю. Це бажання було пов'язано з тим, щоб довести батькам серйозність своїх занять і отримати можливість поїхати за кордон для подальшої наукової освіти. Тому на час він відклав улюблені заняття і серйозно взявся за покинутий їм гімназійний курс. Остаточні іспити відбувалися навесні 1862 року. Ілля склав їх блискуче та отримав золоту медаль. Тепер всі помисли його були зосереджені на тому, щоб якомога швидше взятися за наукову роботу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналізуючи біографію видатного науковця, визначено чинники, які вплинули на розвиток його творчого мислення. У статті проаналізовані умови формування видатного вченого з точки зору теорії розвитку творчого мислення та феномену наукового таланту І.І. Мечникова. Вагоме значення має поєднання генетичного спадку та сприятливого мікросередовища у дитинстві. Виховний вплив матері, брата, оточуючих, їх підтримка, освіта, постійна самоосвіта – надали науковому таланту майбутнього науковця професійної спрямованості. Відповідно до дослідження його оточення нами було виявлено наступні фактори, які вплинули на формування таланту І.І. Мечникова: інтелектуальне соціальне оточення (батьки, родичі, наставники); особистісні якості (вразливість, емоційність, ерудованість); критичне ставлення до хвилюючих та актуальних тем, сформованість критичної думки; взаємодія з живою природою, яка сприяла інтересу від теорії до практики; висока мотивація займатися науковою діяльністю ще у шкільні роки. В подальшому плануємо дослідити вплив освітнього середовища в Харківському університеті та в наукових й навчальних установах за кордоном на формування наукового таланту І.І. Мечникова.

Список використаних джерел

1. Галушка Р. А., Кучма И. Ю., Глазунова Л. И. И. Мечников — основатель современной микробиологии и иммунологии. *Annals of Mechnikov Institute*. 2011. № 1. С. 64–67. URL: <http://imiamn.org.ua/journal.htm>.
2. Галушка Р. А., Кучма И. Ю., Глазунова Л. И. Научная деятельность И. И. Мечникова за рубежом. *Annals of Mechnikov Institute*. 2011. № 2. С. 65–69. URL: <http://imiamn.org.ua/journal.htm>.
3. Зайцева Н. В. Педагогическая деятельность И. И. Мечникова в Новороссийском университете: своеобразие подхода к процессу обучения студентов. «Образование и общество». URL: http://jeducation.ru/6_2009/102.html.
4. Иваненко М. О., Климова Е. М., Кузьменко Е. В. И. И. Мечников. Формирование научного мировоззрения в детские и юношеские годы. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Биология, химия». 2011. 24 (63). № 1. С. 40–51.
5. Мечникова О.Н. Музей памяти И.И. Мечников. Москва-Ленинград: Госмедиздат, 1930. 71 с.
6. Могилевский В. Жизнь Мечникова. Харьков: Харьковское областное изд-во, 1955. 296 с.

7. Петрюк П. Т., Кучма И. Ю., Резник В. И. Илья Ильич Мечников: биографические, научные и психиатрические аспекты (к 165-летию со дня рождения). *Annals of Mechnikov Institute*. 2010. № 2. С. 53–62.
8. Чекман І. С. Україно, обітована земле мого серця! Нобелівські лауреати — вихідці з України. *Вісник НАН України*. 2006. № 1. С. 44–53.
9. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. / под. ред. К.К. Арсеньева, Ф.Ф. Петрушевского. Санкт-Петербург: Изд. обществом Ф.А. Брокгауз-И.А. Ефрон, 1896. Т. 19. 226 с.

References transliterated

1. Galushka R. A., Kuchma I. Yu., Glazunova L. I. I. I. Mechnikov — osnovatel' sovremennoj mikrobiologii i immunologii. *Annals of Mechnikov Institute*. 2011. №1. S. 64–67. URL: <http://imiamn.org.ua/journal.htm>.
2. Galushka R. A., Kuchma I. Yu., Glazunova L. I. Nauchnaya deyatel'nost' I. I. Mechnikova za rubezhom. *Annals of Mechnikov Institute*. 2011. № 2. С. 65–69. URL: <http://imiamn.org.ua/journal.htm>.
3. Zajczewa N. V. Pedagogicheskaya deyatel'nost' I. I. Mechnikova v Novorossijskom universitete: svoeobrazie podkhoda k proczessu obucheniya studentov. «Образование і обшhество». URL: http://jeducation.ru/6_2009/102.html.
4. Ivanenko M. O., Klimova E. M., Kuz'menko E. V. I. I. Mechnikov. Formirovanie nauchnogo mirovozzreniya v detskie i yunosheskie gody`. Ucheny'e zapiski Tavricheskogo naczional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Seriya «Biologiya, khimiya». 2011. 24 (63). № 1. S. 40–51.
5. Mechnikova O.N. Muzej pamyati I.I. Mechnikov. M - L.: Gosmedizdat, 1930. 71 s.
6. Mogilevskij V. Zhizn' Mechnikova. Kh.: Khar'kovskoe oblastnoe izd-vo, 1955. 296 s.
7. Petryuk P. T., Kuchma I. Yu., Reznik V. I. Il'ya Il'ich Mechnikov: biograficheskie, nauchny'e i psikhiatricheskie aspekty` (k 165-letiyu so dnya rozhdeniya). *Annals of Mechnikov Institute*. 2010. № 2. S. 53–62.
8. Chekman I. S. Ukraino, obitovana zemle moho sertsia! Nobelivski laureaty - vykhidtsi z Ukrainy. *Visnyk NAN Ukrainy*. 2006. № 1. S. 44–53.
9. E'nciklopedicheskij slovar' Brokgauza i Efrona: u 86 t. / Pod. Red. K.K. Arsen`eva i F.F. Petrushevskogo. SPB.: Izd. obshhestvom F.A. Brokgauz-I.A. Efron, 1896. T. 19. 226 s.

Vynohradova V. Formation of creative abilities Mechnikov in childhood and adolescence.

The article reveals the stages of I.I. Mechnykov's personality development. The main achievements of the outstanding scientist have been considered. Using the biographical method, the article discloses the life periods that influenced the formation and development of his scientific talent. The influence of the environment on I.I. Mechnykov's personality formation during his childhood and adolescence has been analysed. Attention has been paid to the family of Illya Illich's parents and his close surrounding that directly influenced the formation of the future scientist's worldview. The work identifies the socio-psychological and economic factors of the formation and development of creative abilities in I.I. Mechnykov's childhood and adolescence. The connection between the significant periods of Illya Illich Mechnykov's life and the scientific works created by him has been traced. The factors affecting the formation of the scientific talent in the conditions of I.I. Mechnykov's ordinary life, are being researched. It has been determined that a combination of genetic heritage and a favourable microenvironment in childhood is of great importance. The educational impact of mother, brother and people around, their support, education, constant self-education provided a professional orientation for the future scientist's scientific talent. According to the study of his environment, we have identified the following factors that influenced I.I. Mechnykov's talent formation: intellectual social environment (parents, relatives, mentors) personal qualities (impressionability, emotionality, erudition); critical attitude to exciting and relevant topics, the formation of critical thoughts; interaction with wildlife, which contributed to interest from theory to practice.

Key words: creativity, creative abilities, family, I.I. Mechnykov, talent, development, personality, scientific activity.